

Kirkenær, 17. oktober 2024

Statsforvalteren i Innlandet
sfinpost@statsforvalteren.no

HØRINGSUTTALELSE – FORSLAG TIL FORSKRIFT OM REGIONALE MILJØKRAV I INNLANDET – SAK 2024/7008

Vi viser til Statsforvalterens brev av 27.06.2024 Høring av forskrift om regionale miljøkrav i jordbruket i Innlandet.

Grue Bondelag, Våler Bondelag, Åsnes Bondelag, Hof Bondelag, Brandval og Vinger Bondelag og Sør-Odal Bondelag, heretter kalt «Bondelagene i Glåmdalen», vil med dette gi våre kommentarer og innspill til forslaget.

Innledning:

Bondelagene i Glåmdalen har til sammen ca. 900 medlemmer og representer majoriteten av de aktive bøndene i Sør-Odal, Kongsvinger, Grue, Åsnes og Våler. Vi har svært aktive og produktive bønder, som gjennom mange år har investert betydelig i utvikling av gardsbrukene. Verdiskapingen er stor og økende.

Glåmdalen utgjør Norges største område for potetproduksjon, i tillegg til betydelig kornproduksjon. Gjennomsnittlig jordbruksareal i drift per driftsenhet er (2023) høyt, henholdsvis 531 daa i Våler, 489 daa i Åsnes, 515 daa i Grue, 403 daa i Kongsvinger og 518 daa i Sør-Odal.

Den beste matjorda ligger på elveslettene langs Glomma. Siltig finsand, sandig silt og silt er dominerende jordarter. Det er bygd mange store flomverk på begge sider av Glomma, gjennom regionen. Flomverkene beskytter jordbruksarealer, boligområder, industriområder og kommunesenter mot flom. Arealene som ligger på innsiden av flomverkene er i svært liten grad utsatt for erosjon og avrenning til vassdrag.

Utfordringene med erosjon og avrenning er vesentlig større i bakkesidene opp mot skogen på begge sider av Glomma. Disse arealene blir i mindre grad jordarbeidet om høsten. Store arealer ligger i stubb over vinteren og fanges opp av Regionalt miljøprogram (RMP).

Konkrete innspill og kommentarer til forslaget:

§1 Formål og virkeområde

Statsforvalteren skriver i høringsbrevet at det foreslås å innføre regionale miljøkrav i områder som har avrenning til sårbare vannforekomster som ikke når minimumskravet til miljøtilstand og samtidig har stor eller middels påvirkning fra landbruk. Miljøkravene foreslås innført i Mjøs-området inkl. Gausa, Glåmdalen og Gran på Hadeland.

Bondelagene i Glåmdalen forstår ønsket om å forenkle og ha sammenhengende virkeområder. Vi mener imidlertid at forslaget bommer på målet i Glåmdalen. Virkeområdet treffer ikke arealene med potensielt store utfordringer med erosjon og avrenning av fosfor. Forslaget treffer i stedet arealer med størst avlingspotensiale og lavest avrenningsrisiko.

Glåmdalen har så lite grovfôrbasert husdyrproduksjon at buffersoner med flerårig gras, urter, busker eller trær, i all hovedsak vil gå ut av produksjon. Disse buffersonene vil i sum utgjøre store arealer med høyproduktiv matjord. Forslaget vil utover dette medføre reduserte avlinger på arealer med overvintrende plantedekke, redusert kvalitet (skurv og kjølmærk) på poteter som er dyrket på arealer med overvintrende plantedekke, og økt risiko for tørkeskader og vinderosjon i mai/juni. Alle disse forholdene medfører redusert matproduksjon.

Med grunnlag i dette mener Bondelagene i Glåmdalen primært at Glåmdalen må tas ut av virkeområdet, subsidiært at miljøkravene samordnes med plantevernregelverkets krav til buffersoner.

Plantevernregelverket er godt etablert og utprøvd. Det er generelt krav om buffersoner mot overflatevann, men med unntak for arealer der overflatevannet ikke mottar overflateavrenning fra det området som har blitt sprøytet. Om vi i tillegg skal ha et eget regelverk for miljøkravene, kan vi ende opp med to forskjellige buffersoner på det samme arealet.

Plantevernregelverkets unntak for buffersoner:

- Når overflatevannet ligger høyere i terrenget enn det området du har sprøytet.
- Når overflatevannet ligger mer enn 50 m unna det området du behandlet med plantevernmiddel.
- Når området som blir behandlet har mindre enn 2% helling ned mot vannet.

§2 Definisjoner

a) «Vassdrag: Innsjø, vann, dam, tjern, og elver og bekker som vises i NVEs kartlag Elvenett ELVIS pr. 15.05.2024»

Kommentar:

Definisjonen bør endres til «*åpne vassdrag*». NVEs kartlag Elvenett ELVIS viser både åpne og lukkede vassdrag.

b) «Småbekker: Åpne bekker som ikke vises i NVEs kartlag Elvenett ELVIS pr. 15.05.2024»

Kommentar:

Definisjonen bør spesifiseres for å unngå at det legges opp til skjønnsmessige vurderinger og ulik praktisering for sammenlignbare tilfeller.

Bondelagene i Glåmdalen foreslår at definisjonen endres til: «*Småbekker: Åpne bekker med årssikker vannføring som ikke vises i NVEs kartlag Elvenett ELVIS pr. 15.05.2024.*»

c) «Åpen grøft: Smal og tydelig renne gravd i jorden for å lede vann.»

Kommentar:

Definisjonen bør spesifiseres for å unngå at det legges opp til skjønnsmessige vurderinger og ulik praktisering for sammenlignbare tilfeller.

Bondelagene i Glåmdalen foreslår at definisjonen endres til: «*Åpen grøft: Smal og tydelig renne med årssikker vannføring, gravd i jorden for å lede vann.*»

d) «Buffersone: Sone mot vassdrag med flerårig gras, urter, busker eller trær.»

Kommentar:

Definisjonen bør spesifiseres til å gjelde mot åpne vassdrag med årssikker vannføring, jf. punkt a).

Bondelagene i Glåmdalen foreslår at definisjonen endres til: «*Buffersone: Sone mot åpne vassdrag med årssikker vannføring, med flerårig gras, urter, busker eller trær.*»

Vi har ikke kommentarer til øvrige definisjoner.

§3 Miljøkrav

«2. Foretaket må velge ett av alternativene a) eller b) nedenfor som skal gjelde for alt disponert areal som har avrenning til vassdrag:»

Kommentarer:

Formålet med forskriften er ifølge høringsbrevet å «*begrense avrenning og erosjon fra jordbruksarealer til vassdrag, slik at jorda holder seg på jordet og miljøtilstanden i vassdragene forbedres*». Dette betyr at det er overflateavrenningen som skal begrenses.

Bondelagene i Glåmdalen mener at dette bør gjenspeiles i forskriften ved at teksten endres til «*...alt disponert areal som har overflateavrenning til vassdrag*»

Bondelagene i Glåmdalen forstår ikke hvorfor foretaket må velge ett av alternativene a) eller b) for alt disponert areal. Dette understøtter ikke formålet med forskriften om å redusere overflateavrenning til vassdrag. Det enkelte foretak bør selv kunne vurdere fritt om alternativ a) eller b) er best egnet på det enkelte skifte.

«Areal som overvintrer med høstkorn, høstoljevekster eller fangvekster, skal være direktesådd eller sådd etter lett høstharving senest 10. september.»

Kommentar:

Bondelagene i Glåmdalen mener at fristen for såing av høstvekster bør utvides til 25. september. Vekstsesongen har blitt lengre de senere årene og i de fleste år vil det være mulig å få tilfredsstillende oppspiring av fangvekster sådd så sent som i månedsskiftet september/oktober.

3. Der det dyrkes grønnsaker, poteter og bær skal det inneværende år være en buffersoner på minst 8 meter. Buffersonen kan ikke jordarbeides før 1. april året etter. Arealet der det har vært dyrket grønnsaker, poteter og bær har ikke krav om overvintring med plantedekke eller grasdekt vannvei i dråg.

Kommentarer:

Bondelagene i Glåmdalen legger til grunn at buffersonen kan inngå som del av vendeteig, slik at arealet kan kjøres på i vekstsesongen. Vi vil ellers understreke at arealer som det skal dyrkes poteter på neste vekstsesong må pløyes om høsten for å sikre tilfredsstillende potetkvalitet i henhold til varemottakernes krav. Dette gjelder både kjølmærke (som er en økende utfordring), rotugras (som gir hull i potetene), jordråme (spesielt på forsommeren) og klump (og derav mekaniske skader). Miljøkravene bør derfor differensieres mer etter type grøntproduksjon.

«4. Fulldyrka mark med erosjonsrisikoklasse 3 og 4 skal ikke jordarbeides om høsten. Lett høstharving til høstkorn eller høstoljevekster tillates likevel på arealer som ikke er omfattet av krav om buffersoner eller grasdekt vannvei i dråg. Høstvekster etter lett høstharving må sås senest innen 10. september.»

Kommentar:

Bondelagene i Glåmdalen mener at fristen for såing av høstvekster bør utvides til 25. september, jf. kommentar ovenfor.

«For områdene omfattet av denne forskriften gjelder miljøkravene 1, 2 og 3 så langt det er avrenning til vassdrag. Vegetasjonssone på 2 meter jf. § 4 i forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket inngår i buffersonen.»

Kommentarer:

Bondelagene i Glåmdalen mener at teksten må endres til «så langt det er overflateavrenning til vassdrag». Vi viser til kommentarer ovenfor for begrunnelse for endringen.

Bondelagene i Glåmdalen mener at forskrift om regionale miljøkrav bør samordnes med plantevernregelverket, som allerede er etablert og utprøvd. Det bør innføres samme unntak for krav til miljøkravene som unntakene for buffersoner i plantevernregelverket:

- Unntak hvis vassdraget ligger høyere i terrenget enn det aktuelle arealet.
- Unntak når det aktuelle arealet har mindre enn 2% helling ned mot vassdraget.

Vi forutsetter at toppen av flomvoller og tilsvarende forhøyninger legges til grunn ved vurdering og beregning av fall mot vassdrag.

Med grunnlag i ovenstående foreslår Bondelagene i Glåmdalen at teksten endres til:
«For områdene omfattet av denne forskriften gjelder miljøkravene 1, 2 og 3 så langt det er overflateavrenning til vassdrag. Når arealer omfattet av miljøkrav 2 har mindre enn 2% helling mot vassdrag, vurderes overflateavrenning for ikke forekommende. Vegetasjonssone på 2 meter jf. § 4 i forskrift om produksjonstilskudd i jordbruket inngår i buffersonen.»

§4 Administrasjon, dispensasjon og klage

«Statsforvalteren kan i særlige tilfeller dispensere fra bestemmelsene i denne forskrift.»

Kommentarer:

Bondelagene i Glåmdalen vil understreke betydningen av tydelige regler slik at det blir lite behov for å utøve skjønn. Dette er den beste sikkerheten for lik behandling av sammenlignbare tilfeller.

Tydelige regler vil også bidra til lite behov for dispensasjoner.

Bondelagene i Glåmdalen vil videre peke på at miljøkravene vil medføre økte kostnader og reduserte produksjonsinntekter for de berørte foretakene. Det må være en forutsetning at miljøkravene følges opp med reell økonomisk kompensasjon, som dekker det økonomiske tapet for foretakene. Hvis den økonomiske kompensasjonen reduseres, må kravene reduseres tilsvarende.

Bondelagene i Glåmdalen viser til at kunnskapsgrunnlaget ikke gir noen klar og representativ oversikt over miljøtilstanden i vassdragene i de foreslåtte virkeområdene. Vi mener at det må tas ut representative prøver av vannforekomster over hele virkeområdet før miljøkravene iverksettes og at det følges opp med gjentakende prøver etter noen år. Miljøkravene må revideres basert på utviklingen i prøveresultatene.

§5 Overtredelse

«Ved brudd på denne forskriften kan kommunen vedta avkortning etter forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 11. Ved brudd på denne forskriften kan Statsforvalteren fastsette tvangsgebyr i medhold av jordlova § 20.»

Kommentar:

Bondelagene i Glåmdalen viser til at miljøkravene vil kreve en viss innføringstid for både berørte foretak og for forvaltningen. Vi forutsetter derfor at forvaltningen vil utføre god veiledning iht. Forvaltningsloven og at sanksjoner ved brudd på forskriften begrenses til miljøkravene er godt innført og forutsatt forstått av alle. Eventuelle sanksjoner kan kun vurderes ved tydelige og forsettlige brudd på forskriften. Det er derfor viktig at forskriften blir enkel å etterfølge og forvalte i praksis.

§6 Ikrafttredelse

Bondelagene i Glåmdalen viser til våre kommentarer over. Med grunnlag i disse mener vi at forskriften ikke kan iverksettes før det blant annet er tatt ut representative prøver av vannforekomster over hele virkeområdet.

Med vennlig hilsen

Grue Bondelag

Magnus Mo Opsahl
leder

Våler Bondelag

Hans Robert Morønning
leder

Åsnes Bondelag

Lill Bredvold
leder

Hof Bondelag

Halfdan Negård
leder

Brandval og Vinger Bondelag

Benedikte Tveit
leder

Sør-Odal Bondelag

Jan Arne Broen
leder